

VAN ZOYS TOT SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE „HISTORISCHE VERENIGING SOEST“

5e jaargang nr. 4, lente 1985

Foto omslag
spoorwegstation Soesterberg

Historische Vereniging Soest
Opgericht 8 mei 1980

Bestuur:

voorzitter : P.J. van Doorn, Schoutenkampweg 113, Soest
secr.penningm. : P.J. van den Breemer, Vosseveldlaan 21, Soest
overige leden : A.J. van den Dijssel, Lange Brinkweg 11, Soest
J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57, Soest
W.C.J.M. Peters, Van Mecklenburglaan 24, Soest
W. Schimmel, Steenhoffstraat 73, Soest
G. Staalenhoef, Aalsmeerweg 32 III, Amsterdam

Redactiecommissie:

eindredacteur : F.S.I. Knaapen, Nassauplantsoen 10, Soest
leden : E. de Bree, Braamweg 54, Soest
P. Siegers, Van Straelenlaan 8, Soest
vormgeving : F. Elsman, Bachweg 66, Amersfoort

Alle rechten voorbehouden.

Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke
toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

De contributie bedraagt f 30,- per jaar.

Betaling is mogelijk op:
de postrekening van de penningmeester Historische Vereniging Soest,
nummer 54.59.21.8.
dan wel op de bankrekening van de vereniging bij de Rabobank te
Soest, rekeningnummer 3599.02.235.

VIJF JAAR „VAN ZOYS TOT SOEST”

U leest nu in het vierde nummer van de vijfde jaargang van ons verenigingsblad. Dank zij de inzet van de redactie is er vijf jaren lang een periodiek van onze Historische Vereniging Soest verschenen, waar we echt trots op mogen zijn.

Die redactie bestond uit de heren E. de Bree, F.S.I. Knaapen en P. Siegers. Inderdaad, bestond, want vanaf nu zitten wij zonder redactie, daar de leden ervan zich hebben teruggetrokken.

Het leeuwenaandeel van het werk werd al die vijf jaren verricht door de heer Knaapen. Hij wist steeds weer, soms met veel moeite, voldoende copij te verzamelen, en zelf droeg hij regelmatig pennevruchten aan. Zodoende kon er iedere keer weer een interessant nummer verschijnen.

Om gezondheidsredenen is de heer Knaapen echter genoodzaakt de verantwoording voor de redactie aan anderen over te dragen, en ook de heren de Bree en Siegers hebben te kennen gegeven dat zij willen stoppen. Het bestuur is naarstig zoekende naar opvolgers, en hoopt spoedig te slagen.

Voor de inzet van de nu scheidende redactie hebben wij veel waardering en wij zijn de heren veel dank verschuldigd. Wij wensen de heer Knaapen het allerbeste toe met zijn gezondheid, en hopen dat hij toch nog bijdragen zal willen blijven leveren. Wij weten immers dat hij vaardig is met de pen, en voldoende stof weet aan te dragen voor goede artikelen over de geschiedenis van Soest.

De vormgeving van "Van Zoystot Soest" is en blijft in handen van de heer F. Elsman uit Amersfoort, en het mag ook wel eens gezegd worden, dat wij daar bewondering voor hebben. Wij hopen nog lang met hem te mogen samenwerken.

Evenzo een dankwoordje voor mevr. De Bree, die al zoveel jaren de correctie verzorgt. Ook dat is zo'n onderdeel waar maar nooit over wordt gesproken, maar het moet wel gebeuren. En dit is bij mevr. De Bree in goede handen. Dank ook voor die medewerking.

Namens het bestuur,
De voorzitter

DE MOOIESTE DAG VAN MIJN LEVEN

door Simon van Alphen

Dit voorjaar zullen de bevrijding van Nederland en de capitulatie van Japan met meer nadruk worden herdacht dan in de afgelopen jaren het geval is geweest.

Die grote nadruk lijkt tegen de achtergrond van de stormachtige golfbewegingen van onze maatschappij moeilijk te verklaren.

Er is een generatie Nederlanders opgegroeid, die de lotgevallen van ons volk tijdens oorlog en bezetting slechts uit de verhalen van hun (groot-)ouders heeft gehoord; verhalen, waarin de verwerkte ervaringen soms al waren vervaagd; dan wel bewust op de achtergrond gedrongen om de jongste generatie niet steeds met het verleden te belasten.

Dat kan goed werken; maar is een deel van de huidige onrust (b.v. het anti-amerikanisme, of de onderwaardering van ons militaire apparaat) niet juist te verklaren uit een gebrek aan kennis en inzicht in de geschiedenis van de laatste vijftig jaren?

Er is al veel geschreven over de vijf bezettingsjaren en de bevrijding.

Door Lt. Kol. E.H. Brongers: "Afsluitdijk 1940" - "De slag om de residentie 1940" - "Grebbeline 1940" - "Een dag oorlog in Zuid Limburg" - "Opmars naar Rotterdam".

Hans Onderwater: "En toen was het stil"; het boek "mijn getto", waarin Jack Eisner vertelt hoe hij via diverse kampen de verschrikkingen van de vervolging heeft overleefd. Ook het boek "Bevrijding zonder bevrijders" van Rudy Verheem, over de "sinjo" tussen Indië en Nederland. Behalve de kamptijd worden de "bevrijding zonder bevrijders" en het begin van de revolutie in Indonesië heel indringend uitgebeeld.

Zo zou ik door kunnen gaan tot het levenswerk van Dr. L. de Jong met zijn "Het Koninkrijk der Nederlanden in de tweede wereldoorlog". Ondanks al die boeken en geschriften heeft een deel van ons volk nog niets geleerd uit het verleden en doet men die publicaties af met een opmerking van gezeur van oude mensen over het verleden!

Laat ik hiervan afstappen om niet een verdere polarisatie op te roepen, waarbij het niet is uitgesloten, dat iemand die zich in dat spanningsveld waagt in een soort mijnenveld terecht komt en door zich "vredes-activisten" noemende landgenoten in elkaar getimmerd wordt.

Bewust zijn in de vorige zin twee woorden tussen aanhalingstekens geplaatst, omdat ik wel degelijk een onderscheid maak tussen oprecht naar vrede strevende mensen en de zich vredes-activisten noemende relschopper.

De ouderen onder ons weten, dat het een van de laatste keren zal zijn dat zij nog een lustrum aan de herkegen onafhankelijkheid kunnen toevoegen.

Daarom is het goed dat er overal bijeenkomsten, herdenkingen en feesten op touw worden gezet om nogmaals en met meer nadruk dan ooit tevoren de gehele jongere generatie te confronteren met de inhoud van het begrip "vrijheid en onafhankelijkheid".

Het is DE kans voor de oudere generatie - die 1940/45 bewust heeft meegemaakt - om nog eens (en misschien voor het laatst op deze wijze) in de éénheid, die zo kenmerkend was voor ons volk in de oorlogsjaren te denken aan allen die de bevrijding niet meer mochten beleven.

Daarbij mogen wij de in Nederlands Oost Indië gevallen niet vergeten.

Soest eert jaarlijks zowel op de vliegbasis als in de beide dorpskernen de Vaderlanders, waarvan Winston Churchill eens zei, toen hij sprak over de vliegers van de Royal Air Force na de beslissende luchtslag boven Engeland in september 1940:

"Nooit zijn zovelen zoveel verschuldigd geweest aan zo weinigen".

In soest is in de jaren 40/45 ook heel wat gepasseerd en de represailles van de bezetter logen er dan ook niet om. Zelf ben ik geen geboren en getogen Soesder, maar slechts iemand die in 1969 uit hoofde van zijn werkkring hier kwam wonen.

Ik hoop desondanks dat de redactie mijn pennevrucht toch zal willen opnemen alhoewel ik u geen complete vermelding van alle namen van hen die bij het verzet betrokken waren kan voorschotelen. Eigenlijk ben ik blij dat ik dat niet kan, want al gauw wordt bij zo een opsomming iemand vergeten.

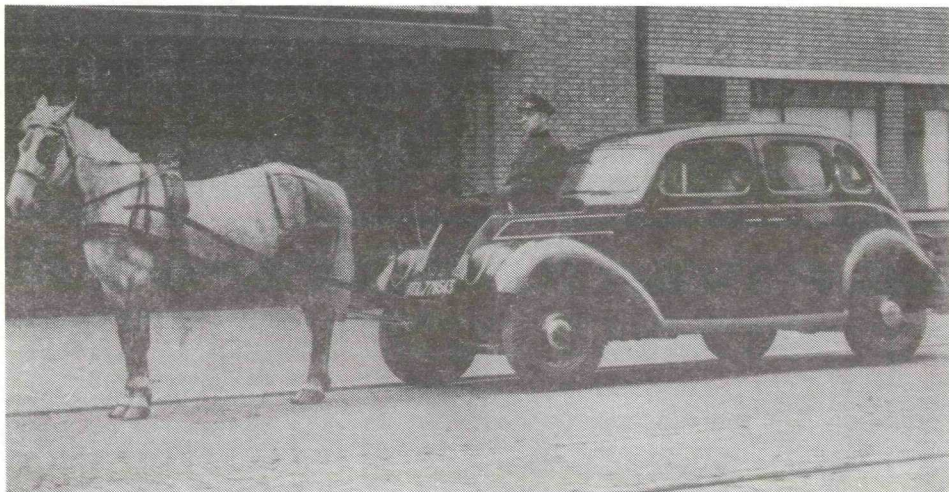
Naast de bekende persoonlijkheden is er een groot aantal "gewone" inwoners, die ook hun eigen rol hebben gespeeld.

De eerste kennismaking met het begrip oorlog begon voor Soest evenals elders wat onwerkelijk. Wij hoorden vliegtuigen, zagen parachutisten afspringen, hoorden schieten .... maar toch bleven wij voor de deur van ons huis naar al dat vreemde gedoe staan kijken.

Het was kwart voor vier in de morgen op die tiende mei, dat het eerste luchtalarm werd gegeven. Even later stortten twee duitse vliegtuigen neer in het bos van de Paltz. Volgens instructies beplakte iedereen nog gauw zijn ramen met plakband om zodoende de ruiten beter bestand te doen zijn tegen de luchtdruk bij ontploffende projectielen. Ook vergaten wij niet de emmer met zand en de bijbehorende schop met lange steel op de zolder klaar te zetten om eventuele brandbommen te kunnen verwijderen. Het noodrantsoen werd uit de kast gehaald en wij gingen weer naar buiten!

Ons kon niets meer gebeuren: wij hadden de voorgeschreven veiligheidsmaatregelen getroffen. De openbare schuilgelegenheden van betonringen, afgedekt met plaggen verhoogden dat gevoel van veiligheid. Verder was in de persorganen sedert de mobilisatie in augustus 1939 een dagelijkse campagne gevoerd waarin de bevolking werd duidelijk gemaakt hoe goed onze verdediging met de modernste middelen ter wereld wel was georganiseerd. Foto's van de Waalbrug bij Nijmegen met zware stalen deuren en asperges (dat waren verticaal geplaatste

stukken spoorrails in beton gegoten) versterkt; foto's van de sedert 300 jaar onneembaar geachte Hollandse Waterlinie, de Peel-Raamstelling, fort Pannerden, de Moerdijkbrug (afgezet met houten ruiters met prikkeldraad) en andere verdedigingswerken spraken tot onze verbeelding.

Daarenboven had de minister-president Colijn voor de radio verklaard, dat wij niet te vrezen hadden, maar rustig konden gaan slapen. Wie zou het beter weten dan hij: een man van gezag.

Dat een duitse overvaller achter onze linies para-troepen en materieel zou neerlaten had niemand kunnen denken, alhoewel diezelfde tactiek een maand tevoren ook bij de overval op Noorwegen was gebruikt.

Een goed strateeg doet zo'n stunt maar één keer als verrassing.

Bij ons zou dat niet gebeuren en als het gebeurde was de tijd toch tekort geweest om afdoende maatregelen te kunnen nemen.

De onrust die door deze luchtlandingen achter de linies werd gezaaid maakte al onze verdedigingswerken in één klap waardeloos.

In de Generale Staf heerste al enige tijd verdeeldheid wat leidde tot het terugtreden van de Opperbevelhebber generaal Rijnders. Zijn opvolger de generaal Winkelman heeft - wetende wat hem te wachten stond - getracht met alle hem ter beschikking staande middelen de verdediging opnieuw te organiseren. Een onmogelijke taak voor een militair opperbevelhebber die ondergeschikt is aan een burger minister van defensie.

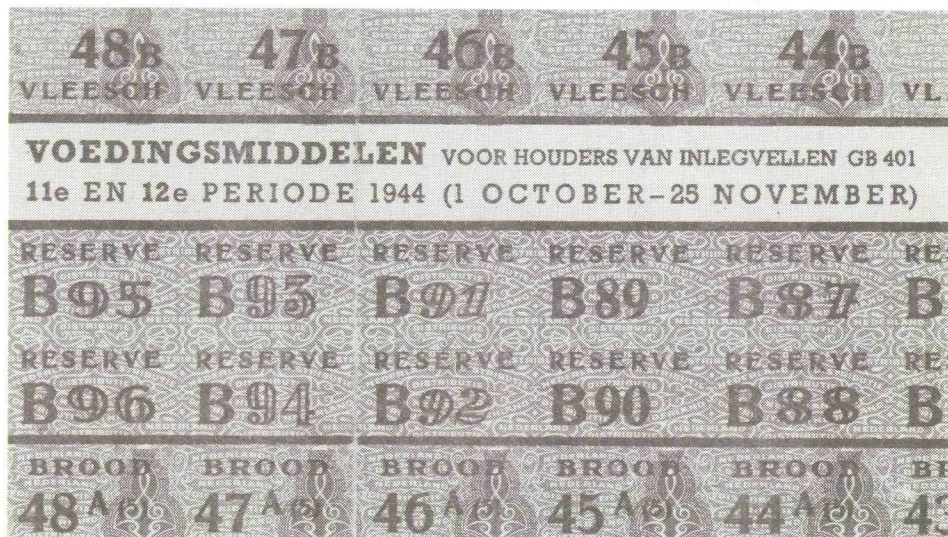
In de jaren 1925/40 was defensie steeds een sluitpost op de staatsbegroting geweest. Verdediging was niet nodig voor het zich neutraal opstellende Nederland. Er werd zo driftig bezuinigd, dat geschut uit de Napoleontische tijd weer werd opgelapt en onze soldaten waren bewapend met geweren model 1890..

Tijdens de mobilisatiemaanden was een plan ontwikkeld om de burgerbevolking in geval van oorlog weg te houden van de gevechtslinies. Iedereen die maar gemist kon worden in het midden van het land zou veilig worden ondergebracht binnen de Vesting Holland, dus achter de Waterlinie.

Het afkondigen van die evacuatie-maatregelen zorgde voor een chaos op de wegen en het openbaar vervoer.

De Betuwe wordt in Zuid-Holland ondergebracht en de inwoners van Soest zullen naar de kop van Noord-Holland worden geëvacueerd. Circa 9000 Soesders vertrokken per trein of met eigen vervoer gepakt en gezakt; slechts een handjevol onmisbaren bleef achter. Op 16 mei wordt vliegveld Soesterberg bezet zodat de terugkerende bevolking al direct met de aanwezigheid van de bezetter wordt geconfronteerd.

Het lijkt ogenschijnlijk nogal mee te vallen. De troepen gedragen zich ordelijk en dat geeft de doorsnee burger het gevoel van "doe gewoon, koop gewoon, dan gaat ook alles gewoon". Ook de bekendmakingen in twee talen op de openbare aanplakborden zijn mild van toon. "Privat-eigentümer werden nicht berührt werden". Men had zich de inval van de germaanse horden chaotischer voorgesteld. Dat beeld zou snel veranderen. Niet alleen wordt het gehate persoonsbewijs met foto en vingerafdruk ingevoerd, ook de snel opeenvolgende distributie-maatregelen voor allerlei levensmiddelen, te beginnen met suiker, textiel, fietsbanden, benzine enz. enz. geven reden tot ergenis.

In november 1940 wordt het pand Lange Brinkweg 44 door een vliegtuigbom getroffen. Er vallen drie doden. Een dag later bij een poging om de spoorlijn Utrecht-Amersfoort buiten gebruik te stellen valt een bom op Postweg 39 in Soesterberg. Eén dode. het zal nog maar het begin zijn.

Om niet in herhaling te vallen van hetgeen anderen vòòr mij hebben geschreven, waarbij ik speciaal denk aan de "Kroniek van den Oorlog 1940-1944" die werd opgenomen in de feestelijke editie van de Soester Courant, wil ik u verwijzen naar die eerste Soester Courant van na de oorlog.

In de leeszaal van onze Historische Vereniging is een exemplaar van die krant aanwezig. Ik zou het een goed initiatief vinden, wanneer de uitgever nog eens een herdruk zou overwegen.

Die eerste krant was gedateerd: "21ste. jaargang-Dag van bevrijding". Uit de jaartallen welke in de kop van de kroniek worden vermeld (1940-1944) blijkt, dat het verschijnen van de krant is voorbereid in het tijdvak juni 1944 tot mei 1945. De bij de invasie in Norman-

dië (juni 1944) snel oprukkende geëllieerde legers gaven hoop op een spoedige afloop van de oorlog.

Toen in september 1944 de eerste berichten doorkwamen over de bevrijding van Maastricht en de corridor in Brabant, waarbij o.a. Eindhoven, Veghel, Uden en andere plaatsen met bekend klinkende namen werden bevrijd, kon men boven de rivieren nog maar nauwelijks wachten op de bevrijders. De Duitsers en hun nsb handlangers vluchtten in paniek weg onder medeneming van alles wat maar wielen had en binnen hun bereik kwam. Zij vluchtten weg ..... meer keerden snel terug. Die overhaaste vlucht werkte demoraliserend op de bezetter. Ook was het Verzet wat directer (ik wil niet zeggen: roekelozer) geworden, waardoor de bezetter weer extra geprikkeld werd.

Elke daad - hoe gering ook - die maar zou kunnen worden uitgelegd als sabotage of gericht tegen de bezetter werd standrechtelijk - dikwijls met de dood bestraft.

De Kroniek vermeldt daarvan een aantal voorbeelden.

Ook in het in 1965 ter gelegenheid van de twintigste gedenkdag van de bevrijding uitgegeven boekje, waarin schoolkinderen met eigen woorden navertellen hetgeen zij van hun ouders en de leerkrachten hebben gehoord over oorlog en bezetting staat veel beschreven. Het zou interessant zijn "de auteurs" van toen nu nog eens naar hun mening over de jaren 1940/45 te vragen. Zij zijn nu allemaal zo tussen de 30 en 40 jaar oud en hebben in de voorbije jaren hun vaste plaats in het maatschappelijk leven kunnen innemen.

Hoe hebben zij hun ideeën over dat maatschappelijk leven in vrede en vrijheid doorgegeven aan hun kinderen?

Wat is de invloed geweest van het onderwijs bij de meningsvorming over vrede en vrijheid?.

Is de jongste generatie leerkrachten nog wel in staat om de geschiedenis van Nederland tijdens de tweede wereldoorlog objectief door te geven?

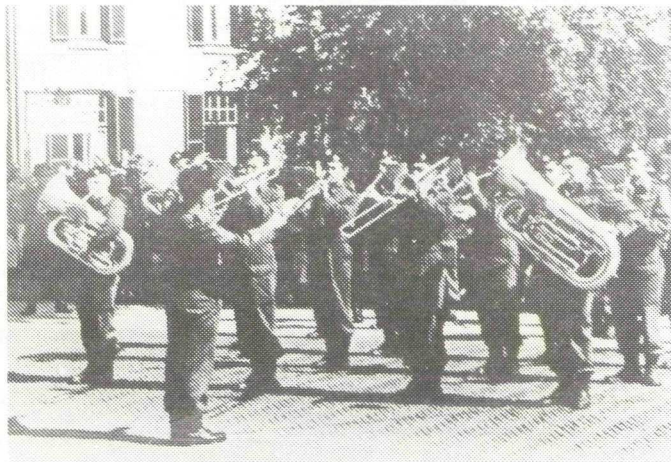
Je kunt de tijd niet stil zetten; de klok niet teruggedraaien.

Om bij de tijd te blijven moet je wel van tijd tot tijd op de klok kijken.

Je weet dan precies hoe laat het is ..... dat het nog niet te laat is om over elke nieuwe dag te kunnen zeggen:

"De mooiste dag van mijn leven"

Voor mij was de dag van de bevrijding de mooiste dag van mijn leven.

BEVRIJDING
Canadezen in Soest (1945)

HET NIEUWSBLAD

voor SOEST en BAARN

Redactie en Adm.: Van Weedestraat 7, Soestdijk. Telefoon 2962 - Giro 161165.
Uitgave: N.V. Eerste Soester Electr. Drukkerij, Soestdijk.

SOEST.

Inbraak. - Bij P. H. aan de Birkstraat is ingebroken en zijn ontvreemd een damesrijwieltje, enige eieren en wat spek. Het rijwieltje werd later in de duinen teruggevonden, ontgaan van de bouden. Ook bij D. L. aan de Birkstraat is gepoogd binnen te komen, doch de inbrekers zijn hier blijkbaar gestoord door een évacué. Op een derde adres aan de Birkstraat, bij T. K., is dien nacht ook nog een niet geslaagde poging tot inbraak gedaan.

De Roode Kruis-zendingen. - Voor de 5de zending, thans van het Zwitsersche Roode Kruis, moeten op Zaterdag 7 April worden ingeleverd als bestelbonnen A 398, B 398 en C 503. Houders van „Berechtigungsscheine" moeten de bonnen A en B 398 uiterlijk op 6 April bij het distributiekantoor inleveren, terwijl de zelfverzorgers de bonnen mogen bezitten. Nadere mededeeling n volgen weer met uithangbiljetten.

Tijdelijke verhooging broodprijis.

Met toestemming van den Inspecteur der Prijsbeheersching te Utrecht is het te Soest vanaf Maandag a.s. op grond van de verhoogde kosten voor brandhout en eenheden vaste brandstof toegestaan de broodprijs tijdelijk te verhoogden van 19 tot maximum 24 cent per brood van 800 gram, afgehaald.

PROEFALARM.

Op Maandag, 9 April 1945, zullen de luchtbeschermings sirenes tusschen 11 en 13 uur bij wijze van proef in werking worden gesteld. Daarbij zal het signaal „Luchtalarm geëindigd" (één minuut gelijkmatige toon) gegeven worden. Voor het geval deze proefneming om bijzondere reden niet door zou gaan, volgt voor het eerstvolgende proefalarm een nieuwe bekendmaking.

De Commandant Lbd.,
J. Voerman.

Pootaardappelen.

Wat de eventuele beschikbaarstelling van pootaardappelen aangaat, kan worden medegedeeld, dat er in Friesland en Groningen genoeg pootaardappelen zijn, mede bestemd voor deze streken en dat men met man en macht werkt om deze hier te krijgen. Het vervoer vormt echter het groote struikelblok en momenteel ziet het er nog niet naar uit, dat ze spoedig hier kunnen zijn, daar het vervoer per schip moet geschieden. Men wordt dus aangeraden te trachten zich zelf op een andere wijze te zien te helpen, want het zal in elk geval wel laat worden. Mochten ze nog komen, dan zullen per gezin van elken volkstuinder pootaardappelen beschikbaar worden gesteld voor 100 vierkante Meter, doch de boeren gaan dan voor. De aflevering zal dan geschieden door de handelaren. Nadere berichten volgen nog, indien zich nieuwe gezichtspunten voordoen.

Officieel.

BEKENDMAKING.

De Commandant van den Luchtbeschermingdienst te Soest maakt bekend, dat door de beperkte elektrische stroomvoorziening slechts vier sirenes bij „Luchtalarm" functionneeren.

Indien het signaal „Luchtalarm" wordt gegeven, kan men alleen de volgende sirenes hooren loeten:

1. Sirene op school „Hees", Schoolstr.
2. Sirene op de „Maalderij", Torenstr.
3. Sirene op „St. Jozef Stichting", Steenhoffstraat.
4. Sirene opgesteld op perceel „Beukenlaan 29".

Een en ander geldt ook voor het signaal „Luchtalarm geëindigd".

De Commandant Lbd.
De Opperluitenant van Politie,
J. Voerman.

JAARVERSLAG 1984

Ledenbestand: Per 1 januari 1984 stonden er 204 leden ingeschreven, en in de loop van het jaar meldden zich 29 personen als nieuw lid. Er moester echter ook 21 namen van de ledenlijst worden afgevoerd. (Door overlijden, bedanken, vertrek of vanwege het, na herhaald verzoek, niet voldoen van de contributie). Aantal leden per 1 januari 1985 is 212.

Bestuurssamenstelling: Hierin kwam in 1984 geen wijziging. Het bestuur kwam in 1984 zes maal in vergadering bijeen.

Ledenvergadering: De jaarvergadering werd gehouden op 13 februari 1984 in "De Borg" en door 37 leden bezocht. De jaarstukken over 1983 werden behandeld en goedgekeurd. De contributie werd ongewijzigd vastgesteld op f 30,-. De periodiek aftredende bestuursleden J.E.J. Hilhorst en W. Schimmel werden bij acclamatie herkozen. Na de huishoudelijke vergadering hield de heer Drs. W.J. van Tent, verbonden aan de R.O.B., een boeiende lezing, met vertoning van dia's, over "Opgravingen in een Merovingisch grafveld in Elst bij Rhenen".

Verenigingsactiviteiten.

Periodiek "Van Zoys tot Soest": Meerdere leden hebben ook dit jaar bijdragen geleverd voor ons periodiek, dat ieder kwartaal verscheen. Steeds meer over de geschiedenis wordt zo bekend en vastgelegd. In Soest werd het blad door vrijwilligers bij de leden bezorgd.

Werkgroep Genéalogie: Deze werkgroep kwam meerdere keren bijeen in de Oudheidkamer. In de eerste helft van het jaar werd speciaal aandacht besteed aan de genéalogische gegevens van de familie Hilhorst. In het najaar is een nieuw programma gestart, met een lezing in gebouw "Credo". Belangstellenden voor genéalogie zijn steeds van harte welkom.

Werkgroep Karakteristiek Soest: De restauratie van de prehistorische grafheuvel op het Engher Bergje is in 1984 niet gerealiseerd vanwege problemen met het verwerven van de grond. E.e.a. is nu echter geregeld en in 1985 zal restauratie worden verwezenlijkt. Het oudste monument van Soest is dan bewaard. Het bestuur is in 1984 begonnen met de inventarisatie van andere monumenten en beeldbepalende panden, die Soest rijk is. Mogelijk kan de H.V.S. iets doen om het waarde volle en karakteristieke van Soest te bewaren.

Uitgave themanummer "Uit de geschiedenis van Soest"

Een deel van het manuscript van Ds. J.J. Bos werd als boekwerkje uitgegeven en op 26 januari werd het eerste exemplaar, getiteld "De Nederduits Hervormde Gemeente" aangeboden aan onze burgemeester.

Lezingen A (rcheologische) W (erkgroep) N (ederland):

Ook dit jaar werden in museum Flehite te Amersfoort regelmatig lezingen gehouden over archeologie, die voor onze leden toegankelijk waren.

Stadswandeling Amersfoort: Onder leiding van de heer C. v.d. Braber, restauratie-architect van de gemeente Amersfoort, werd op 18 augustus een wandeling gemaakt door de oude stad. De deelnemers hebben in enkele uren veel gezien en nog meer gehoord van een zeer deskundige gids.

De Hist. Ver. Soest heeft steeds haar medewerking verleend aan de verschillende tentoonstellingen die door Stichting Oud Soest in de Oudheidkamer werden georganiseerd. Deze Stichting verzorgt naast de permanente expositie "Oudheidkamer" het gehele jaar door wissel-tentoonstellingen.

ZOEKT U IETS ?

Wie zich wil verdiepen in de historie van Soest behoeft zich sinds enige jaren niet meer tevreden te stellen met in vroeger jaren uitgegeven publicaties, maar kan zelf op onderzoek uitgaan.

Er is in het verleden nog maar heel weinig gepubliceerd over onze gemeente die met een bewezen ruim 950-jarige ouderdom toch wel een bescheiden stukje aan de historie van stad en land heeft bijgedragen. Op het gemeentehuis werkt al ongeveer 30 jaren een man die een bijzondere liefde voor de geschiedenis van onze woonplaats heeft en die op grond van die voorliefde enige jaren geleden tot archiefambtenaar werd aangesteld.

De aanwezigheid van zo iemand op het gemeentehuis blijkt stimulerend te werken op de activiteiten van de bevolking op historisch gebied. Maar niet alleen de aanwezigheid van de archiefambtenaar, doch vooral de wijze waarop de heer Haanstra (zo heet "onze man") altijd bereid is gevraagde stukken op tafel te krijgen, alsook de soms vergeelde papieren in een enthousiast gesprek toe te lichten, geven ons aanleiding onze leden meer bekend te maken met de haast onuitputtelijke bron van gegevens met betrekking tot het tijdperk "Van Zoys tot Soest".

In het verleden werden reeds twee delen van het archief geïnventariseerd, te weten: door R. Fruin in augustus 1893 het oud archief, lopende van 1596 tot en met 1815 en het nieuw archief van 1814 tot 1914 door Ph. van Hinsbergen van welke laatste inventarisatie een getypt exemplaar aanwezig is onder berusting van de heer Haanstra.

De inventaris van Fruin is als bijlage 2 opgenomen in het "Verslag omtrent oude gemeente-, waterschaps- en veenderij-archieven in de provincie Utrecht over 1896 (Utrecht 1898 blz. 667).

Aan deze inventarisaties heeft de heer Haanstra onlangs een derde periode toegevoegd, n.l. de beschrijving van de bescheiden van 1914 tot 1930. Aan de inleiding van deze laatste inventarisatie is een hoofdstuk toegevoegd over de geschiedenis van het archief.

Het blijkt, dat over de wijze, waarin in het verleden dit archief werd beheerd niet veel is vastgelegd.

Uit de verslagen van de Archief-inspectie valt op te maken, dat onder de toenmalige gemeentesecretaris (1924) de heer J.G.A. Batenburg in ieder geval de materiële zorg zowel als de toestand van de archiefbewaarplaats voldoende werd geacht. Met deze constatering werd volstaan!

Nadien heeft men getracht langs verschillende wegen een toegankelijke ordening van het archief tot stand te brengen, welke activiteiten in de jaren 1934/37 uitmondten in het apart opbergen van de bescheiden in zogenaamde stapeldozen. Daar zou ook een klapper op zijn gemaakt, welke echter nergens is te vinden.

In 1943 werd de beschrijving van het archief opnieuw opgenomen, maar daarvan is slechts incidenteel enig resultaat te bespeuren!

Al die goedbedoelde pogingen in het verleden om het oude archief tot een levend geheel te maken vormen eerder een moeilijkheid dan een voordeel voor de moderne opzet van onze "papieren geschiedenis".

Met de groei van het inwoneraantal van onze gemeente groeide het bestand van het archief (soms wel eens onevenredig snel) mee.

In 1937 kon de archiefbewaarplaats in het gemeentehuis niet meer alle archieven bergen, waarop men besloot vernietigbare stukken op zolder te zetten.

Ook toen de bewaarplaats in 1952 werd uitgebreid bleef de ruimte veel te klein, zodat ook andere archivalia naar de zolder verhuisden.

Dat laatste was als een tijdelijke maatregel bedoeld.

Om dit tijdelijke karakter van de maatregel waar te maken zijn in de zestiger jaren de door Fruin en Van Hinsbergen beschreven archieven te zamen met bescheiden van na 1930 overgebracht naar het Rijksarchief in Utrecht.

De in de stapeldozen geborgen papieren uit 1914 tot 1930 bleven in Soest achter en zijn nu het onderwerp van de derde grote inventaris; die van de hand van de heer Haanstra.

Bij de gemeente maakt men onderscheid tussen het zgn. "oude archief", dat door de archiefambtenaar wordt beheerd en het "moderne archief" dat onder de afdeling interne zaken ressorteert.

Het eerste omvat alles ouder dan vijftig jaar en is in principe openbaar, mits er geen beperkingen op rusten. Dit kan wel eens het geval zijn bij de persoonsregisters. Dit oude archief moet bewaard worden in een openbare bewaarplaats en iedereen kan het gewoon raadplegen. Aan het inzien van dit archief zijn geen kosten verbonden, zoals nog al eens wordt gemeend. In feite hebben de inwoners hiervoor al betaald via de andere gemeentelijke belastingen.

Alles wat jonger is dan vijftig jaar, is ook wel bereikbaar, maar voor het moderne archief moet je eerst vragen of je met name te noemen stukken mag inzien. Dat is ook terecht, omdat bij een ongecontroleerd gebruik van de opgeslagen gegevens de mogelijkheid bestaat, dat de belangen van nog levende personen worden geschaad of de privacy wordt aangetast.

In de toekomst wil men die termijn van vijftig jaar halveren tot vijf en twintig jaar.

Hoewel het beheer van het archief zijn belangrijkste taak is, probeert de heer Haanstra via het archief de gemeentenaren meer betrokkenheid bij het wel en wee in het verleden bij te brengen.

Het is bij de hoeveelheid van gegevens een haast onmogelijke taak en dat is dan ook de reden waarom Haanstra niet veel in de publiciteit treedt.

De bibliotheek van onze historische vereniging beschikt over een exemplaar van de "Inventaris van het Archief van het gemeentebestuur van Soest (1892) 1914-1930 (1942)".

Wilt u zich verdiepen in een of ander aspect uit de historie van Soest, raadpleeg dan eerst via onze secretaris deze Inventaris en richt u daarna uw op het onderwerp toegespitste vragen telefonisch aan de samensteller van de Inventaris. Hij zal u ongetwijfeld waar mogelijk ter wille zijn en de benodigde gegevens ter tafel brengen. Een levend oud archief doet ook de heer Haanstra leven!

VERZAMELEN door F. Elsman

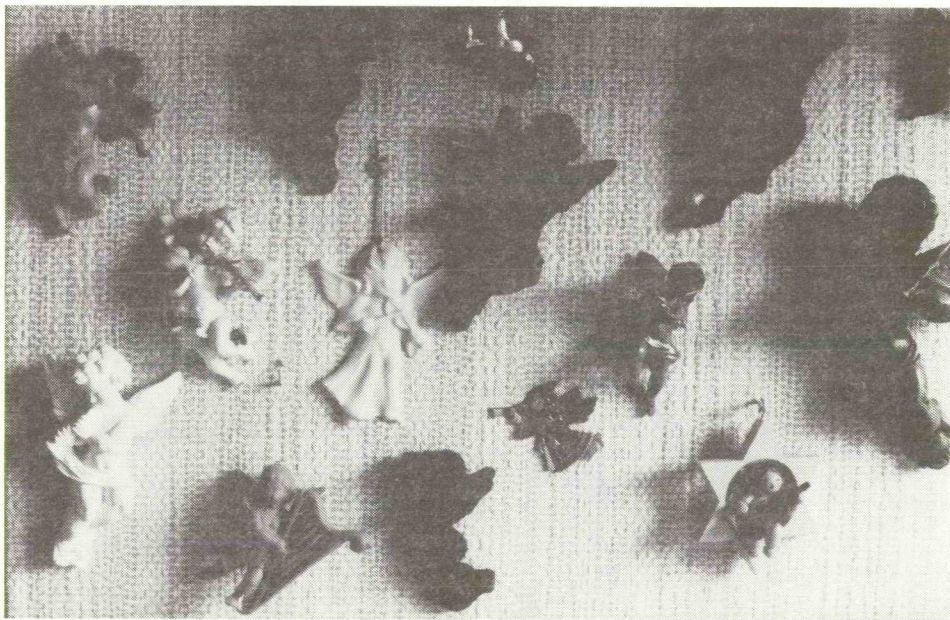
Vele van de lezers hoor ik al zeggen: Wat heeft "verzamelen" nu te maken met de Historische Vereniging. Als er geen verzamelaars waren geweest of mensen die alles bewaarden, dan zouden er nu geen musea zijn en had ook Soest geen "Oudheidkamer". Het is van groot belang dat aan de volgende generatie wordt getoond hoe er in b.v. deze eeuw werd gewoond. De hele jongeren denken dat b.v. het tv-toestel altijd bestaan heeft en zo oud is dit nog niet eens.

Wanneer het woord verzamelen genoemd wordt denken velen aan het verzamelen van postzegels, suikerzakjes of sigarenbandjes. Het aantal mogelijkheden voor verzamelen is vele malen groter. *)

Met het verzamelen bedoelt men het bijeenbrengen van al hetgeen betrekking heeft op een bepaald onderwerp, b.v. al het gereedschap van een timmerman, smid, klompenmaker of molenaar. Men kan zich beperken tot het gereedschap van een bepaalde periode, maar ook het nieuwe gereedschap aan de verzameling toevoegen, want over een aantal jaren is ook dit verouderd.

Voor een dergelijke verzameling heeft men wel een behoorlijke ruimte nodig.

Men kan ook afbeeldingen van dit gereedschap verzamelen en alle boeken, krantenknipsels en tijdschriftartikelen, die op het onderwerp betrekking hebben.

Men heeft dan veel minder ruimte nodig en toch kan ook deze documentatie waardevol zijn.

Behalve de fanatieke verzamelaar heb je ook nog vele mensen die van alles en nog wat bewaren. Er komt echter een tijd, dat men zich afvraagt wat moet er met de verzameling gebeuren of moeten we alles

wat we tot nu toe bewaard hebben, naar de rommelmarkt brengen. Dit laatste is niet altijd noodzakelijk. Men kan zijn verzameling schenken aan een wat jongere verzamelaar, die bereid is deze uit te breiden. Is het een waardevolle verzameling, dan kan men deze ook via een veiling verkopen, maar dan valt de verzameling in het algemeen uit elkaar. Men kan ook het één en ander schenken aan een museum. Mocht u iets willen schenken stelt u zich dan eens in verbinding met het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

De "Oudheidkamer" van Soest, maar ook de documentatie-afdeling van de Historische Vereniging kunnen nog heel wat gebruiken. Behalve aan voorwerpen denken we ook aan oude foto's, tijdschriften, oude kranteknipsels, boeken en ansichtkaarten. Mocht u vragen hebben, naar aanleiding van dit artikel, schrijf dit aan de secretaris van de Historische Vereniging Soest. U kunt het natuurlijk ook per telefoon doen.

- *) Een voorbeeld van onderwerpen die zoal verzameld worden: speelgoed, munten, reclame-asbakken, apebeeldjes, autonummerborden, ballpoints, bellen, bidprentjes, boekenleggers, camera's, engelenbeeldjes, eierdopjes, geboortekaartjes, gereedschap, klederdracht, luchtvaart, naaimachines, plastic tassen, poppen, sneeuw-schud-huisjes, uurwerken, wc-trekkers, bladwijzers enz.

VRAGEN VAN LEZERS

Naar aanleiding van het artikel van de hand van Bart Makken over "Zure regen knaagt het hardst aan monumentale kerkgebouwen" in het vorige nummer van ons tijdschrift, kwam bij een van onze leden de vraag op: WAT IS NU EIGENLIJK DIE ZURE REGEN?

Aan een nadere toelichting door de auteur van genoemd artikel ontleen wij het volgende antwoord.

Een kleine technische verhandeling is hier onvermijdelijk. Zure regen is een term voor neerslag (depositie) van verontreinigingen in de lucht, die een verzurende werking hebben op de bodem, op vegetatie en materialen.

Die neerslag komt niet louter met het regenwater naar beneden zetten, maar ook als stof. Deze "droge neerslag" is - men zou het naar buiten kijkend niet zeggen - tweemaal zo groot als de natte neerslag. De verzuring wordt veroorzaakt door drie stoffen: zwaveldioxide (SO_2), stikstofdioxiden (NO_x) en ammoniak (NH_3), waarvan de eerste goed is voor de helft van de vervuilende regen.

Bij ons nog geen doden en afgestorven bossen, maar wel aangetaste gebouwen en cultuurgoederen. Met name gaat het hierbij om monumenten waarin kwetsbare materialen zijn verwerkt, zoals natuursteen, gebrandschilderd glas en beiaarden. Een combinatie, die we vooral bij kerken aantreffen.

HET OUDE GRACHTJE

door Hans Kraal

Onlangs is weer een stukje Soest verleden tijd geworden en dat feit verschafte mij enige inspiratie om nog eens wat op te rakelen van dat verleden.

Ik zag namelijk, dat er een fragmentje van ons Oude Grachtje is "omgebouwd" tot ondergronds watertransport. Naast perceel Stadhouderslaan 25 stroomt een paar tientallen meters van genoemd waterloopje nu door een rioolbuis, waarna het onder de Stadhouderslaan door, z'n loop naar de Eem voortzet. Het heeft niet zo veel te betekenen, dit stroompje, maar z'n naam is wel hecht verbonden met de historie van Soest en het leek me toch de moeite waard om het eens nader te volgen en te beschouwen.

't Begin ligt ergens in het Veen, vermoedelijk daar, waar de "Sanders" woningen zijn verzezen.

Het is mij niet bekend of het Oude Grachtje oorspronkelijk is gegraven. Naar mijn idee is het "ontstaan" en doet nog altijd dienst als afvoer van het overtollige water in 't Veen.

En dat dit ondanks allerlei waterbeheersingssystemen van latere tijd nog nodig is, bewijst de stroomsnelheid, die duidelijk te constateren valt.

Ons "miniriviertje" vervoert zijn inhoud langs de Koningsweg om bij de Eikenhorst de vijvers te voorzien en gaat dan weer door een duiker verder langs de Jachthuislaan.

Hier is het grachtje, met de aanleg van deze weg door de weilanden, min of meer gemoderniseerd en verruimd, welke vernieuwing we meestal met het werkwoord "kanaliseren" aanduiden.

In de omgeving van de nieuwe hockeyvelden is in die periode ook de "Nieuwe Gracht" verschenen, maar deze waterloop is inderdaad gegraven en heeft met het verdere verloop van het Oude Grachtje niets te maken, want de Nieuwe Gracht staat via een duiker onder de Biltseweg door in verbinding met de Praamgracht en draagt zo ook bij aan de waterafvoer naar de Eem.

We gaan dan ook weer verder met het Oude Grachtje, dat intussen de vijvers van park Vredenhof van water heeft voorzien en dan onder de Vredenhofstraat duikt en langs park Colenso stroomt. En naar ik dacht ook de vijvers daar aan water helpt. De laatste tijd staat het water langs de Jachthuislaan en dus ook bij Colenso zéér hoog, en dat heeft weer invloed op de toestand van de Colensovijvers.

Ik heb het waterniveau daar nog nooit zo hoog gezien als afgelopen winter.

Bij het bruggetje naar het park is er een kleine barrière in het stroompje, waar het water zo'n halve meter omlaag valt en dan langs het Grifflandcollege de onlangs aangelegde rioolbuis bereikt.

We zien het Oude Grachtje dan weer terug aan de andere kant van de Stadhouderslaan, waar het achter de huizen door de weilanden langs het stukje Maatweg naar de rioolwaterzuivering gaat. En in dat stukje sloot heb ik als kind hele kolonies stekelbaarsjes gevangen.

Dat ging dan met een conservenblikje, dat we aan een bezemsteel spijkerden, want een echt visnetje kostte geld.

Een blikje en een oude bezemsteel kon je altijd wel vinden.

Je had daar enorme vangsten, welke in jampotjes naar huis werden vervoerd om de volgende morgen te kunnen constateren, dat de hele oogst om zeep was door ruimte- en zuurstofgebrek. Dus de volgende dag weer zorgen voor verse aanvoer, hetgeen dezelfde resultaten opleverde.

Deze overbevissing zou vandaag misschien wel ingrijpen van de milieuinstanties opleveren.

De verandering van de waterbeheersing in de Eempolders heeft het aantal visjes in de sloten danig beïnvloed en ook de plaatsen waar het in het voorjaar stikte van het kikkerdril, moet je nu zoeken.

Een enkele keer zie je nog wel eens wat kinderen in de sloten aan het modderen, maar de opbrengst betekent niet veel meer. Wij deden betere zaken!

Trouwens, wij waren destijds ook specialisten in het afdammen van deze sloten, welke techniek bepaald niet door de boeren werd gewaardeerd.

Bij de rioolwaterzuivering gekomen, is het Oude Grachtje weer gekanaliseerd en gaat recht uit recht aan langs de compostvloeibakken naar de spoordijk Soest-Baarn om er weer door een grote duiker aan de andere kant onder uit te komen en alweer rechtuit naar de spoordijk Baarn-Amersfoort te stromen.

Vroeger was daar bij 't "Grote Spoor", zoals wij dat noemden, een mooie grote waterpoel. Het "gat van Koppen", waar snoeken zwommen. Daarom durfden we daar nooit het water in. Daar was ook een baanwachterswoning en kon je via een overweggetje naar de "weg in de Maten" en het "Bremeentje" komen. De spoorman die daar woonde, heette Koppen dus vandaar de benaming van de poel, die onder een echt spoorbruggetje door, vroeger zijn "benedenloopje" eindigde in een kronkelend stukje dat tenslotte in de Eem terecht kwam.

Nu is het ook een recht stuk, waar toch wel vanuit de Eem weer vis woont.

Toen de Maatweg via een onbewaakte overweg nog vanaf de Grote Melmweg naar de Stadshouderslaan liep, was dit een geliefd stukje wandelgebied.

Even een "rondje Maatweg doen" op een mooie zomeravond en meteen de hond uitlaten.

Nu is deze verbinding helaas al tijden geschiedenis door de bouw van 't compostbedrijf en heeft Soest daar een mooi stukje landelijk schoon verloren.

Geheel ter zijde van dit Oude Grachtjeverhaal wil ik nog even denken aan de vroegere Noorderweg, die je toen wel een voortzetting van de Maatweg kon noemen, want het was niet anders dan een polderwegje met karresporen. Vanaf de Heuvelweg was de Noorderweg al wel bestraat.

Langs dat eerste stukje van deze weg liepen aan beide kanten ook vrij brede sloten. Zover ik weet hadden deze geen connectie met ons Oude Grachtje maar er is zelfs nu nog aansluiting op de waterpartijen in 't Slangebosje van Braamhage, waar ik een volgende keer over hoop te schrijven.

Vraag

Misschien als aanvulling gelijktijdig bij plaatsing van dit artikelje te beantwoorden:

Zou de hoge waterstand in 't Grachtje iets te maken hebben met geforceerde afvoer van water in verband met de bouwwerken in Overhees?????

BLADZIJDEN UIT MIJN JONGE LEVEN

door J.M. Bredée

J.M. Bredée schreef in 1916 voor zijn kinderen over zijn jeugd onder de hierboven genoemde titel. Daar hij in de Boek en Kunsthandel werkzaam was verscheen zijn geschrift in een keurig verzorgd boekwerkje, dat echter niet in de handel kwam.

Wij laten hier enige van zijn jeugdherinneringen volgen zoals hij ze beschreef. Zij geven een duidelijk beeld van het leven in Soest in het midden van de 19de eeuw.

MIJN EERSTE HERINNERINGEN

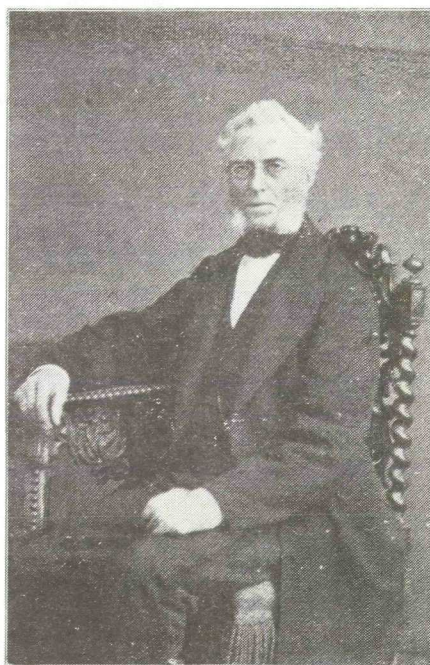
Op Klein-Jonkers Hofstede aan het Kerkpad te Soest zag ik 15 Februari 1854 het levenslicht.

Mijn vader, eenige zoon van den aldaar wonenden emeritus-predikant J.M. Bredée, gehuwd met Cornelia van Eeden, van Amersfoort geboortig, was gemeente-ontvanger in genoemd dorp.

Wonderlijk, dat van de eerste levensjaren men zich zoo weinig weet te herinneren, en een paar onbeduidende gebeurtenisjes maar bijgebleven zijn. Waarom is mij uit mijn tweede levensjaar alleen bewaard, dat onze eerste dienstbode Aaltje Huissteen mij aan iets menscheijks bijstond en waarschuwde, dat ik niets "buiten boord" moest doen?

Toen ik zeven jaar oud was.

Meester E. de Jong.

Ook herinner ik mij heel vaag, dat ik op de dorpsschool ging en toen weer eenigen tijd thuis bleef, daar ik de mazelen had.

Maar levendig staat mij voor den geest, hoe ik, hersteld, weer ter school ging en onderwijs kreeg in het lezen, waar ons geleerd werd uit het A.B.C.-boekje van Prinsen, een boekje, nu nog niet vergeten. Deze dorpsschool bezocht ik met mijn broeder Willem en mijn buurvriendje Piet Romijn, oudsten zoon van onzen dokter, tot mijn negende jaar.

Het was een openbare lagere school, hoofd de heer E. de Jong. Hoe helder herinner ik mij hem, als hij ons les gaf in de Vaderlandsche Geschiedenis en ons een figuur als Albrecht Beiling schetste en voor oogen stelde.

De les nam een aanvang met gebed en werd dan ook met dankzegging gesloten. Meester was toen een eerbiedwaardig man met grijze haren. Het ging er heel anders toe dan nu, want onze meester zou in den tegenwoordigen tijd met zijn fluwelen muts met kwastjes en zijn klompen met stroo, een zonderlingen indruk maken, als men hem zoo tusschen de jongens zag gaan, met het pennemes in de hand, de veeren pen vermakende.

Ja, de entrée van de stalen pennen, de blauwe drie gaatjes, heb ik daar ook meegemaakt. Hoe zuinig moest men er mee omgaan, want ze waren zeer duur, zoo werd ons gezegd.

Het was daar een gemengde school voor jongens en meisjes, meest kinderen van boeren en daglooners. Wij met ons drieen waren de eenige kinderen, die als jongeheeren gekleed waren, maar die dan toch in den winter en met nat weer ook op klompen liepen.

Het taaltje, dat daar onder ons jonge volkje gesproken werd, had een sterk Soester dialect.

"Meester! hie heit ongemak", met dezen uitroep stak een jongen zijn vinger op, doelende hierop dat een jongen in de klas, meest zijn overbuurman, voorzien was van een diertje, dat op zijn kiel of buisje aan 't wandelen was en dat hij dan buiten moest gaan verwijderen. Had hij hiermee geen succès gehad, dan was van deze " ge sans piti " het wederwoord: "Meester, het zit er nog op".

Daar de bevolking van Soest overwegend Roomsch was en bijgevolg ook de gemeenteraad, moest de ondermeester ook Roomsch zijn. Nu gebeurde het, dat zeker "faute de mieux" een jongmensch werd aangesteld, wiens eenige verdienste hierin schijnt te hebben bestaan, dat hij van 't houtje was, want hij was ten eenenmale ongeschikt om de orde te bewaren. Onze goede meester had toen een zeer moeilijken tijd. De school was destijds verdeeld in twee lokalen (ik herinner mij nog, dat het  ene lokaliteit was). Nu had het jongmensch, van wien verteld werd, dat hij onlangs Roomsch was geworden, de groote jongens en meisjes voor zijn afdeeling, tot groote pret van ons, kinderen. Het ging daar zeer luidruchtig toe, want de jongens deden maar, wat ze wilden.

Een paar ondeugende snuiters, zonen van wethouders, die hij zeer ontzag, gaven den toon aan en uit volle borst zong het heele auditorium:

Ik zei er van Jaapje, Ik zei er van Jaapje,

Ik zei er van Jaapje: "Sta stil".

met een krachtig accompagnement van handgeklap en voetgetrappel. De meester hoorde natuurlijk in het andere lokaal alles, wat daar voorviel, maar hij liet het begaan, om dien man spoedig te loozen. Dat is dan ook weldra gebeurd, tot ons aller leedwezen. Een paar maanden, meen ik, hebben wij het genoeg mogen smaken, naar een school te gaan, waar wij ons naar hartelust konden amuseeren. De school moet ik nu wat laten rusten, want ik beschrijf mijn eerste herinneringen en dan kom ik op den fameuzen Pinksterstorm van het

jaar 1861.

Wij hadden toen juist een kinderpartijtje, het was meen ik op een Zondag.

Het ongeluk wilde, dat Klein-Jonkers Hofstede verbouwd werd. Er was een verdieping opgekomen, of de bovenverdieping was verbouwd. De pannen waren op het dak gebracht, maar alles scheen nog niet in orde, want terwijl wij in de huiskamer angstig bij vader en moeder geschaard zaten, moesten deze pannen het ontgelden, en als projectielen vlogen die er af. Eerst trachtte men nog gaten te stoppen, maar daar dit een onmogelijk werk bleek, moest men wel alles laten begaan en in een korten tijd waren wij dakloos.

Mevrouw E. de Jong.

Tante Van Ittersum.

Het was omtrent dezen tijd, - ik zal zoo vijf of zes jaar geweest zijn, - dat mijn broer Willem en ik per vigelant tegen den avond gehaald werden door oom Van Ittersum en wij de reis naar Amersfoort ondernamen.

Het was onze eerste reis. Wat leek ons alles vreemd; het werd donker, de lantaarns van het rijtuig brandden en als in een sprookje eener tooverwereld ging alles onzen oogen voorbij.

Waarom wij dezen toer maakten, beseften wij kinderen niet. Onze vader lag zwaar ziek en het dreigde typhus te worden, wat dan ook later bleek en wij moesten bij familie gaan logeren. Willem bij de familie Van Eden, ik bij oom en tante Van Ittersum aan de Kamp.

Nog zie ik de fantastische verlichtingen van het raampje uit, de verlichte winkels op de lange straat, voor ons een onbekend verschijnsel. Wij vonden alles prachtig en interessant.

Willem werd afgezet aan de Kamp der Binnenpoort, terwijl ik spoedig onder de wol lag bij mijn beste tante en oom. Oom had een kruideniers- en grutterszaak. Ik herinner mij nog zoo levendig, hoe in de grutterij een blind paard aan den molen stond. Dit arme beest moest uren lang in het rond loopen. Hoe vele malen heb ik dat werkje af staan kijken. Op marktdag was er natuurlijk veel bezoek. Boeren en boerinnen bevonden zich dan in de kamer achter den winkel aan de koffietafel, waar heel wat afgebabbelde werd, maar deze gesprekken boeiden mij niet zoo zeer.

Een geregeld verhaal is dit niet, het zijn maar enkele voorvalletjes, die men uit zijn eerste zeven levensjaren weet te herinneren. Belangrijke dingen worden dikwijls door het kind niet opgemerkt of weer spoedig vergeten, terwijl onbeduidende gevallen blijven hangen. Op een partijtje bij Piet Romijn, mijn eenig vriendje, zoon van onzen besten dokter en huisvriend, die naast ons woonde, ziet onze kleine Piet het glaasje brandewijn met suiker staan, dat zijn vader voor het eten gewoon was te gebruiken en hoor hem nog zeggen: "Johan, jij het water en ik de suiker." Of het nu de nasmaak was, ik weet het niet, maar waarom moest nu dit stoute stukje na zoovele jaren nog in het geheugen bewaard blijven?

Van mijn grootvaders weet ik mij absoluut niets meer af, maar van mijn beide grootmoeders ligt mij een herinnering bij. De moeder van mijn vader woonde met hare dochters Jansje en Trijntje in de Kerkebuurt. Ik zie nog hare groote gestalte en weet nog precies het plaatsje, waar zij in een leunstoel gewoonlijk zat, maar van haar aangezicht herinner ik mij niets. Van mijn grootmoeder van moeders zijde herinner ik mij alleen maar hare begrafenis en dan nog maar alleen deze episode, dat ik dien dag de familie, die in het sterfhuis was saamgekomen, gebakjes of suiker-goed moest presentereen. De overledene lag gekist in een portaal aan het eind der bovengang en ik weet nog heel goed, dat Hanna, de oude dienstbode, ook zeer bedroefd was. Zoo heb ik een flauwe herinnering aan tante Pietje, die steeds wanneer ik met mijn vader in Amersfoort kwam, bezocht werd. Zij was een lijderes sinds vele jaren, aan de ziekte die men later tuberculose heeft genoemd, en die van moeders familie zoo veel slachtoffers heeft gemaakt. Op moeders overige familie kom ik later terug, daar ik in Amersfoort dikwijls logeerde. Bij de familie blijvende, wil ik de beide zusters van mijn vader, reeds te voren genoemd, beschrijven. Tante Trijntje, een misvormd persoontje met haar gebogen rug, dat zij te danken had aan de onvoorzichtigheid van een kindermisje, aan welker zorg zij was toevertrouwd op een enkelen dag dat mijn grootouders uit waren, die anders nooit van huis gingen. Tante Trijntje zeg ik, had een edel gemoed, ze was een stille geest. Hoe keurig netjes was zij in al haar doen. Hoe prachtig verzorgde zij haar bloementuin, haar lust en vreugde. Nog zie ik die hortensia's in bakken, waarop zij niet weinig trotsch was. Betrekkelijk jong is zij heengegaan. Ik zie haar nog met kalmen vrede op het gelaat op haar doodsbed in dat kleine kamertje liggen, terwijl ik mij niet weinig verwonderde, dat onze tante nou zoo lang was geworden, zoo uitgestrekt, die kleine, kromme figuur. Zoo bleef dan tante Jans, vaders oudste zuster, alleen over in het liefelijk huisje aan de Kerkebuurt, waar ik zoo vele malen in- en uitging. Het was de vaste gewoonte van mijn vader, elken Zondag na de gods-

dienstoefening daar koffie te drinken en ik werd geregeld mee genomen. In de voorkamer werd de koffietafel gereed gemaakt en in tegenwoordigheid van de mevrouw, die bij tante inwoonde, werd, nadat het nieuws van de week behandeld was geworden, de preek besproken.

Vader had nog wel eens bedenkingen, maar tante zeide in den regel "amen" op alles, wat haar dominé gezegd had. "Mevrouw" was op dit punt meestal doof en moest van vader menige les hooren. Ikzelf vond dat gesprek dikwerf wat gerekt en nam de kans waar uit te knijpen en in den tuin op den bessenroof te gaan (klapbessen en frambozen waren er heerlijk). Zoo die er niet waren, zocht ik mijn vermaak in wat anders.

Wanneer vader was vertrokken, bleef ik nog den geheelen middag, en tante deed haar neefje, naamgenoot van haar vader, goed zooveel als ze maar kon doen. Dankbaarheid vervult mijn ziel jegens haar, als ik mij herinner de lekkere kostjes, die mij daar werden voorgezet. Ik de kerk zat ik ook steeds naast haar in de voorste der banken, die wij in gebruik hadden.

Den dominé was zij onbepaald gehoorzaam, en dit verlangde zij ook van mij. Zoo herinner ik nog, dat ik toch vooral in mijn kerkboek moest zien bij het zingen, anders kon Zijneerwaarde wel eens denken, dat ik niet meezong.

Om den anderen Zondag moesten wij tweemaal ter Kerk. Willem den eenen en ik den anderen Zondagmiddag.

Wat heb ik daar onder den dienst in die kerk rondgefladderd met mijn oogen en gedachten.

Daar het 's middags dikwijls kinderdoop was, waren mij de laatste woorden uit het formulier-gebed:

"een eenig God, die leeft en regeert in eeuwigheid" een uitkomst, want nu was weldra de dienst afgelopen.

Tante was evenals mijn vader te Schraard in Friesland geboren. Hoe wist ze mij vaak bezig te houden met verhalen uit de dagen harer jeugd, waarnaar ik met spanning luisterde.

Hoewel zij in haar jeugd een knappe verschijning moet zijn geweest, is haar weg steeds eenzaam gebleven.

Het klagen was haar niet vreemd, het spijt mij het te moeten zeggen, want als men iets mankeerde, tante had het ook, geen kwaal kon men noemen, of zij had deze gehad.

Met haar klagen, haar hoofdpijn en maagpijn is zij toch oud geworden, daar zij op ruim tachtig-jarigen leeftijd is ontslapen.

Toen ik tien jaar geworden was, begonnen mijn ouders er over te denken ons naar de Fransche school, zooals deze in dien tijd genoemd werd, te zenden. Mijn vader gaat dan met mij op stap naar den heer J.C. Koning, die het ex- en internaat van den heer Van Dapperen te Baarn had overgenomen.

Deze school was tot nu aan de Brink gevestigd, maar juist in deze dagen verplaatst naar den Emnesser weg in de buurt "Nieuw Baarn". Willem en ik zouden daar geplaatst worden. Bij het afscheid nemen zeide de instituteur, terwijl hij ons glimlachend aanzag, dat wij een paar weken moesten "groenloopen", welke mededeeling ons nu niet bijzonder opvroolijkte.

Wij moesten eerst nog een jaartje op de Soester school, om onze kennis met privatlessen te vermeerderen.

Meester de Jong, maakte ons dan zoo veel mogelijk klaar, dat wij daar te Baarn met jongens van onzen leeftijd gelijk konden opgaan. De studie in het Fransch stond natuurlijk bovenaan.

Wij kregen bij meester aan huis les en gebruikten onze boterhammen daar in de huiskamer, in het bijzijn van zijn vrouw, een der dochteren Eva's, die haar echtvriend nu niet zoozeer als haar hoofd en heer

erkende, daar zij zelf gaarne de eerste stem in het kapittel had. Onze eerste schoolgang zou beginnen op dien heerlijken weg van Soest langs het Kerkpad en de Nieuwesteeg, dwars het bosch door, toen nog niet door den spoortrein bedorven of met menige villa bebouwd.

Maar het echte, prachtige, eenzame bosch van vroeger, waar men geen menschelijk wezen tegenkwam, geen enkel gebouw aanschouwde. Wat al herinneringen roept het in mij wakker! Van mijn elfde tot mijn vijftiende jaar heb ik dezen verrukkelijk schoonen schoolweg gemaakt en deze vier jaren staan met gouden letters in mijn levensboek gegrift. De liefde tot Gods schoone schepping is daar in mijn ziel ontwaakt. Mijn pen is niet bij machte de wondere schoonheden te beschrijven, als het ontwaken der zon het landschap kleurde, nog door den morgendauw bepereld. Wij jongens gingen reeds om zes uur op pad, als het vogellied ons morgenlied begeleidde, in het woud dat heerlijk werd verlicht door morgenzonnestralen en waar wij des avonds den sterrenhemel bestudeerden in onze jongenswijsheid.

Onze schooluren waren 7-8, 9-12, 2-4, 5-7. Gewapend met een flinke tasch met boterhammen, waarop wij den ganschen dag teerden, gingen wij eerst om zeven uur des avonds huiswaarts, zoodat wij eerst na acht uur ons warm eten konden genieten, waartoe wij nooit behoefden geanimeerd.

Deze vier jaren lang hebben wij nooit een schooluur door ongesteldheid verzuimd. Maar hier moet ik in den eersten persoon spreken, daar mijn broer Willem te Soestdijk bij mej. Weytingh op school gestuurd werd. Als het weer goed was, was het uit te houden, maar bij regen en koude, als men den ganschen dag met een nat pak rondliep, vorderde dit een sterk gestel, gehard tegen weer en wind.

Hoe dikwijls gebeurde het niet dat onze beste, zorgzame moeder, met warm linnengoed gereed stond, als ik daar doornat thuis kwam.

Wij jongens, Piet en ik, doorwaadden in overmoed de slooten, we waren nu immers toch nat.

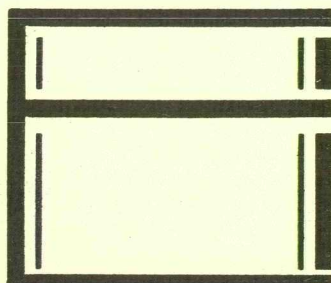
Deze tochten hebben mij goed gedaan en mij door Gods goedheid het sterke gestel gegeven, dat mij mijn geheele leven zoo ten goede is gekomen.

PARAFEU
VUURVAST AARDEWERK

N.V. DE SPHINX MAASTRICHT

ATTEST
RIJKSKLEISCHOOL

GOUDA 23 APRIL 1925

Het door ons onderzochte „Parafeu” van de N.V. Kristal-, Glas- en Aardewerfabrieken „De Sphinx” v.h. P. Regout & Co. te Maastricht is giftvrij en van uitstekende kwaliteit. Men kan het vuurvast aardewerk niet beter verlangen.

PARAFEU
VUURVAST AARDEWERK

